

- конф. студент., курсант. та слухач. : зб. мат-лів. Донецьк, 2003. С. 311—313.
6. Полтавський А. А. Криміналістическая регистрация в Украине: проблемы и пути совершенствования. *Использование дактилоскопической информации в раскрытии и расследовании преступлений: проблемы и пути совершенствования* : сб. мат-лов междунар. науч.-практ. конф. ГНИЭКЦ МВД Украины. Киев, 2005. С. 83—87.
 7. Полтавський А. О. Удосконалення функціонування системи криміналістичної реєстрації: процесуальний аспект. *Актуальні питання судово-експертного супроводження кримінальних проваджень* : зб. мат-лів кругл. столу. Київ, 2014. С. 227—231.
 8. Полтавський А. О. Проблемні питання правової регламентації функціонування системи криміналістичної реєстрації Кримінальним процесуальним кодексом України: шляхи удосконалення. *Межведомственный научно-практический сборник*. 2014. Вып. 59. С. 107—113.
 9. Полтавський А. О. До питання удосконалення правової регламентації функціонування системи криміналістичної реєстрації. *Досудове розслідування в Україні: сучасний стан та шляхи підвищення ефективності* : мат-ли наук.-практ. конф. (Миколаїв, 29.05.2015). Миколаїв, 2015. С. 128—134.
 10. Полтавський А. О. До питання правового забезпечення дактилоскопічної реєстрації. *Актуальні питання удосконалення нормативного та методичного забезпечення трасологічних досліджень та досліджень зброї* : мат-ли міжвідом. наук.-практ. семінару (V Бергерівські читання). (Київ, 20.04.2016). Київ, 2016. С. 47—49.
 11. Полтавський А. О. Окремі проблемні питання нормативного забезпечення дослідження слідової інформації: шляхи удосконалення. *Актуальні питання експертно-криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності* : мат-ли наук.-практ. конф. (Київ, 25.11.2016). Київ, 2016. С. 219—221.
 12. Полтавський А. О. Державна біометрична реєстрація як один із чинників ідентифікації особи при розслідуванні кримінальних проваджень про злочини на тимчасово окупованих територіях. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях* : мат-ли кругл. столу (Северодонецьк, 03.11.2017). Київ, 2017. С. 97—103.
 13. Про біженців : Закон України від 21.06.2001 р. № 2557-III (утрат. чин.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2557-14#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
 14. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус : Закон України від 20.11.2012 р. № 5492-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
 15. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України : затв. наказом МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
 16. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 р. № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text> (дата звернення: 18.03.2023).

Криміналістична характеристика втручань у діяльність судового експерта

Олександр Посашков,

канд. юрид. наук, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5701-5874>, e-mail: Posashkov@hniise.gov.ua

Діяльність із виявлення, розкриття, розслідування та попередження злочинів є одним із важливих напрямів боротьби зі злочинністю в Україні.

Ключові слова: втручання в діяльність судового експерта; досудове розслідування.

Forensic characteristics of interference in forensic expert activities

Oleksandr Posashkov

The activity of detection, disclosure, investigation and prevention of crimes is one of the important directions of crime counteraction in Ukraine.

Keywords: interference in forensic expert activities; pre-trial investigation.

Із криміналістичної точки зору важливу роль у виокремленні злочинів відіграють такі ознаки, як сфера їх скоєння та особа потерпілого, які, своєю чергою, впливають на механізм їх скоєння. За зазначеними критеріями серед кримінальних правопорушень пропонують окремо виділяти втручання в діяльність працівників правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця (ст. 343 Кримінального кодексу (далі — *КК*) України) [1].

Вагому роль у кримінальному провадженні відіграють обізнані особи, спеціальні знання яких використовують під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, тому забезпечення належних умов для надання ними повної й об'єктивної допомоги є одним із першочергових завдань правоохоронних органів. Зокрема, йдеться про забезпечення діяльності судового експерта, якого залучають до кримінального провадження для проведення судової експертизи. У випадку порушень гарантій його незалежності, які виражаються у здійсненні на нього впливу у будь-якій формі з метою перешкодити здійсненню судово-експертної діяльності [1], правоохоронні органи повинні забезпечити своєчасне, повне, всебічне й об'єктивне досудове розслідування таких правопорушень. Тому за змішаним (криміналістичним і кримінально-правовим) критерієм у структурі кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів з урахуванням сфери скоєння (судово-експертна діяльність) та особи потерпілого (судовий експерт), а також видового об'єкту посягання пропонується виокремлювати втручання в його діяльність. Криміналістична класифікація досліджуваної групи правопорушень є підставою для побудови методик розслідування окремих категорій таких правопорушень. Відтак, із урахуванням зазначеного вище вважаємо обґрунтованою та продиктованою практичними потребами правоохоронних органів необхідність побудови такої криміналістичної підвидової методики, як методика розслідування втручання у діяльність судового експерта.

Слід зазначити, що неможливо повною мірою з'ясувати сутність криміналістичної характеристики втручання у діяльність судового експерта без визначення її структурних елементів. Криміналістична характеристика матиме

прикладне значення тільки тоді, коли в ній буде враховано всі особливості механізму вчинення кримінального правопорушення. Проте, ми не можемо погодитися з тезою «криміналістична характеристика кожного конкретного кримінального правопорушення». Як відомо, стосовно окремого кримінального правопорушення правильно вживати термін «механізм вчинення кримінального правопорушення». Це пояснюється тим, що неможливо розробити криміналістичну характеристику для окремого злочину, адже під час його розслідування неможливо виокремити всі елементи характеристики, а після завершення досудового розслідування така діяльність втрачає будь-який сенс [2, с. 189].

Наведений перелік елементів криміналістичної характеристики не був повним, а також містив некоректну термінологію. Зокрема, обставини злочину визначають за допомогою слова «умови». Терміни «суб'єкт злочину», «суб'єктивна сторона злочину» є кримінально-правовими за своєю природою. До того ж не зовсім зрозуміло, що розуміють під структурним елементом криміналістичної характеристики «схожі зв'язки конкретного злочину з діями, які не є кримінально караними». Водночас запропонована структура взагалі не висвітлює особливості особи потерпілого та їх вплив на виникнення в злочинця умислу на скоєння злочину та вибору способу його скоєння.

Із метою визначення структури криміналістичної характеристики втручання у діяльність судового експерта необхідно звернутися до кримінально-правової характеристики цього різновиду кримінальних правопорушень, а також особливостей механізмів їх скоєння. Згідно з ч. 1 ст. 343 КК України втручання в діяльність судового експерта полягає в здійсненні впливу в будь-якій формі на судового експерта з метою перешкодити здійсненню судово-експертної діяльності. Кваліфікуючою ознакою зазначеного кримінального правопорушення є вчинення зазначених дій службовою особою з використанням свого службового становища [1]. Механізм учинення втручання у діяльність судового експерта безпосередньо обумовлено складом злочину, передбаченим кримінальним законодавством України, особою потерпілого та сферою вчинення.

Тому вважаємо, що структура криміналістичної характеристики втручання у діяльність судового експерта містить такі елементи: відомості про особи потерпілого й злочинця; типові

способи та слідова картина втручань у діяльність судового експерта. Запропоновану структуру криміналістичної характеристики цього різновиду кримінальних правопорушень можна аргументувати тим, що статус особи потерпілого чітко регламентовано в статті Особливої частини КК України. Тобто потерпілою особою може бути винятково судовий експерт. При цьому вплив на нього повинен бути пов'язаний винятково зі здійсненням ним судово-експертної діяльності. Цей елемент перебуває у взаємозв'язку з такими елементами, як слідова картина та способи скоєння злочину. Адже обставини втручань у діяльність судового експерта обумовлені особливостями здійснення судово-експертної діяльності та кримінального провадження, судового розгляду цивільних, господарських та адміністративних справ, розгляду справ про адміністративні правопорушення, виконавчого провадження. Способи втручання в діяльність судового експерта обирають (поряд із обставинами вчинення злочину) з урахуванням особливостей особи злочинця — його статусу та наявності співучасників (зокрема так званих корупційних зв'язків). Залежно від обраного способу скоєння злочину різнитимуться й залишені сліди (зокрема для втручань в діяльність судового експерта характерними є ідеальні сліди). Зрозуміло, що всі елементи криміналістичної характеристики втручань в діяльність судового експерта є взаємопов'язаними, що свідчить про наявність між ними певних залежностей, які дають змогу слідчому за наявності одних ознак припустити наявність інших [3, с. 424].

Через недостатній обсяг емпіричної основи або її відсутність розроблена криміналістична

характеристика втручань в діяльність судового експерта за своїм наповненням і природою є описовою. Як зазначає А. Ф. Волобуєв, якщо криміналістичні характеристики злочинів містять відомості так званої «неліченої статистики», у яких використовують поняття на кшталт «найчастіше», «найбільш імовірно», то вони є неповними криміналістичними характеристиками [4, с. 10—11]. Тому криміналістичну характеристику втручань у діяльність судового експерта можна вважати неповною.

Виокремлення типових ознак втручань у діяльність судового експерта шляхом формування відповідної криміналістичної характеристики є одним із критеріїв і водночас засадою побудови окремої криміналістичної методики. Під нею розуміють інформаційну модель, що містить систематизований опис відомостей про особи потерпілого й злочинця, типові способи та слідову картину втручань і дає змогу визначити тактичні завдання досудового розслідування й відповідні комплекси заходів для їх розв'язання.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 03.03.2023).
2. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2017. 568 с.
3. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник. Київ, 2016. 640 с.
4. Волобуєв А. Ф., Одерій О. В., Степанюк Р. Л. та ін. Криміналістика : підручник у 2 т. Т. 2. Харків, 2018. 312 с.

Щодо експертизи потерпілого під час розслідування захоплення представника влади або працівника правоохоронних органів як заручника

Олександр Прокопенко,

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7218-8423>, e-mail: 30101986canj@ukr.net

Проаналізовано умови та оцінки необхідності призначення експертизи особистості потерпілого від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 349 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: моральна шкода; експертиза особистості; психологічна експертиза; захоплення; заручник.

On forensic examination of the victim during investigation of taking a representative of authorities or an employee of law enforcement agencies as a hostage

Oleksandr Prokopenko

Conditions and necessity of appointing forensic examination of the identity of criminal offense victim, as stipulated in Article 349 of the Criminal Code of Ukraine, have been analyzed.

Keywords: moral damage; personality examination; psychological examination; capture; hostage.